

lán a faipari mérnökök képzését. Így tulajdonképpen ki is alakult a Főiskolán a két kar — az erdőmérnöki és a faipari mérnöki — s ez tette indokolttá és szükségessé a főiskola jellegének megváltoztatását, az intézmény egyetemi rangra emelését.

Az erdészet és faipar dolgozói örömmel veszik hírül az Egyetem létrehozását, szeretettel köszöntik az ősi Alma Matert fejlődésének új, nagy távlatokat nyitó állomásán és sok sikert kívánnak az Egyetem tanári karának, oktatóinak, hallgatóinak.

Kívánjuk, hogy tartsák meg mindazt az Egyetem másfél évszázados múltjából, ami haladó, előremutató. Képezzenek olyan szakembereket, erdőgazdaságunk és faiparunk számára, akik szeretik szakmájukat, abban nemcsak foglalkozást, hanem hivatást is látnak, szeretik hazájukat, elősegítik szocialista társadalmunk felépítését és szeretik nem utolsósorban az embereket is, készek mindig segíteni abban a közösségben, ahol munkájukat végzik.

Dr. Madas András

az Országos Erdészeti Egyesület elnöke

A fásítás szerepe Bács-Kiskun megye mezőgazdaságának fejlesztésében

CSONTOS GYULA

Bács-Kiskun megye 1 453 167 kat. hold területtel az ország legnagyobb megyéje. A megye természeti körülményei, éghajlati és talajviszonyai igen változatosak — területének nagyobb részét gyenge minőségű homoktalajok borítják. A „gyenge” jelző azonban hatalmas lehetőségeket takar. Bizonyítékul szolgáljon, hogy a tanácsi területről felvásárolt mezőgazdasági termékek értéke majdnem egyharmada az összes dunántúli megyék felvásárlási értékének. Megyénk homokjait „aranyhomok”-nak is nevezik, mert célszerű hasznosítása a létrejött új szocialista termelési viszonyok között, — kertkultúrájának felvirágoztatásával — hatalmas fejlődéshez nyit utat.

Ez azonban csak lehetőség és valóraváltásához kemény, céltudatos munkára van szükség. A célszerű hasznosítás, más néven a homok komplex hasznosítása bonyolult agrotechnikai rendszer, melynek a szőlő- és gyümölcsstelepités mellett igen fontos része a mezőgazdaság által gazdaságosan nem hasznosítható területek beerdősítése, erdősávok, fasorok telepítése, utak, csatornák fásítása. A homoki mezőgazdasági termelés bizonytalanságát az erdőterületek növelésének mellőzésével kiküszöbölni nem lehet. Ma megyénkben az erdők, fával borított területek növelésének fontosságát már nemcsak az erdészeti szakemberek vallják, hanem megyénk valamennyi vezetője. Ezt bizonyítja a Magyar Szocialista Munkáspárt 1959. évi megyei pártértekezletének határozata is, amely szerint évente 4000—5000 kat. hold erdőt kell telepíteni.

A homoki mezőgazdasági termelés bizonytalanságában jelentkező problémát — a homokveszedelmet — a XVII. században a termelési viszonyok, a ter-

melési mód megváltozásával összefüggő okok váltották ki. A homok felszabadulásának és a homokveszedelem kialakulásának a török hódoltság alatti nagymérvű erdőirtások csak részben voltak okai, habár elsődlegesnek tekinthetők. Bizonyítja ezt az is, hogy a homokveszedelem a török háborúk után csak mintegy 100 évre következett be. A török hódoltság után jelentős néptömegek települtek vissza. Az 1745. évi redemptióval visszatelepült kúnok, főképp állattenyésztéssel foglalkoztak, igaz ugyan, hogy szálláshelyeik a laposabb rét, legelőfoltok körül alakultak ki, de a silány homoki puszták állandó járattásával, legeltetésével tönkretették a homokkötő ősgyepet, szabaddá tették a homokot.

A lakosság szaporodásával mind nagyobb területeket vontak be a szántó-földi művelésbe, lecsapolták a mocsaras, vadvizes területeket, megbontották a természet által évezredekken át kialakított összhangot. Mindezt súlyosbította a tájra különösen jellemző száraz, szeles, időjárás. A homokvidék emberének harcba kellett szállnia a homokveszedelem mostohasága ellen. Elhárítására országos tervek készültek, amelyekből azonban igen kevés valósult meg. Legeredményesebb intézkedéseket Kecskemét városa dolgozta ki, melyek ma is igen tanulságosak. Megtiltotta újabb homokos területek felszántását, nagy területeken homokfogó és szélvédő erdőket telepítettek. A futóhomok megkötése érdekében 1792-ben megkezdte „a ballószögi sivánság nyárjas erdővel való beültetését”, 1825-ben Kecskemét határának homokborította területét 10 szakaszra osztva nagyszabású erdősítést hajtottak végre. Felismerték a szőlők, gyümölcsösök szerepét a homok megkötésében, nagy területeket parcelláztak szőlőtelepítés céljára. Erdőt telepítettek a mai Helvécia, Nyárlőrinc, Lakitelek, Hetényegyháza stb. községek területén. (*Hornyik János*: Kecskemét város története, oklevéltárral.)

E tervek célkitűzései nem valósulhattak meg, a következetes végrehajtást a tulajdonviszonyok nem tették lehetővé. A mi nemzedékünknek jutott az a nehéz feladat, hogy a nagyüzemi keretek kialakulásával, a tulajdonviszonyok megváltozásával, a létrejött szocialista termelési viszonyok között biztosítsuk a homok eredményesebb hasznosítását a termelési feltételek megjavításával együtt.

Ez szabja meg feladatainkat az erdősítést és fásítást illetően. Elsődleges feladat, hogy biztosítani kell mindazokat a kedvező hatásokat a tudomány eddig elért eredményeinek alkalmazásával, amelyeket a természet az ember intenzív beavatkozása előtt létrehozott, vagyis erdőt kell telepíteni, biztosítani kell több éves kultúrákkal, elsősorban szőlő és gyümölcs telepítésével a homokkötést, növelni kell a párologtató területeket, illetve az öntözött területeket a lecsapolt vadvizek klíma-alakító hatásának helyettesítésére. Természetesen az erdőtelepítés nem azt jelenti, hogy a valamikor erdővel borított területeket rekonstruáljuk, hanem biztosítsuk azokat a hatásokat a tudományos kutatások és a gyakorlat eredményeit felhasználva, amelyeket az akkori nagyobb területen levő erdők biztosítottak.

Éppen ezért *megyénk erdeit elsősorban, mint a mezőgazdasági termelést kedvezően befolyásoló tényezőt tekintjük és csak másodsorban mint faanyagtermelő bázist*. Ennek figyelembevételével alakítottuk ki erdőgazdálkodási módszereinket is.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésével hatalmas távlatok nyíltak megyénk fásítási mozgalma előtt. Csak a mezőgazdasági nagyüzem adottságai teszik lehetővé, hogy a különböző állandó mezőgazdasági kultúrák elhelyezésének kijelölésével, a járások, községek távlati terveinek elkészítésével egyidejűleg, tudományos megalapozottsággal foglalkozhassunk az erdők és fásítások elhelyezésének kérdésével. Lehetővé válik a legmesszebbmenő tervszerűség meg-

valósítása és fel tudjuk számolni eddigi fásításainknak azt a hiányosságát, hogy legtöbbször ott fásítunk, ahol találkozunk a tanácsi és egyéb közületi szervek jóindulatával és hajlandók voltak fásítás céljára megfelelő területeket biztosítani.

Bizonyos szempontból *újszerűen vetődik fel a talajvédelem kérdése* is. A kisparcellás gazdálkodás idején a parcellákon váltakozó különféle növényfélések egész év folyamán több-kevesebb védelmet nyújtottak, illetve a széleroziót csökkentették. Azonban így is, óvatos becslések szerint, a szélverés által okozott kár megyénkben mintegy 700 ezer—800 ezer mázsa kenyérgabona, illetve ennek megfelelő más terményféleség termés kiesést idézett elő. A nagyüzemi táblák kialakításával a kisparcellák különböző növényfélései által nyújtott talajvédelem megszűnik, tehát a szél szabad teret kap és feltehetően a szélverés okozta károk is megsokszorozódnak. Ugyanennek a problémának jelentkezőségeként kell megemlíteni, hogy megyénkben a sikeresen folyó nagyarányú szőlő- és gyümölcs telepítés munkálatai során a nagyüzemi viszonyok létrehozása érdekében aránylag nagy területen végeznek állami gazdaságaink és termelőszövetkezeteink mélyforgatást. A homokveszedelem újbóli megelőzésének érdekében *feltétlenül foglalkozni kell az egy tagban forgatható terület nagyságával*. Mindkét kérdést azonban csak mezővédő erdősáv rendszerek kialakításával lehet meggyugtatóan megoldani.

Sajnos sok esetben még megyénkben is, ahol pedig, ha valahol kell az erdő, itt kell, találkozunk meg nem értéssel. Érthetetlen okokból egyes mezőgazdasági szakemberek ellenzik az erdősávok telepítését, hivatkozva az erdősávok mezőgazdasági termelésre gyakorolt káros hatására (árnyékhatás, gyökérkonkurrencia stb.), amelyek azonban a terménynövekedést kedvezően befolyásoló tényezőkkel szembeállítva, elenyészőek. Szabad legyen ezt megyéinkre vonatkoztatva konkrétan bebizonyítanom.

Véleményem szerint fekete földű járásokban nagy általánosságban a fasorok, erdősávok és major körüli fásítások által elfoglalt területet 4%-ban lehetne meghatározni, míg a homokháton 7%-ban. Ez azt jelentené, hogyha megyénk szántóterülete 790 ezer kat. hold, ebből feketeföld 370 ezer kat. hold, a tervezett fasorokkal és erdősávokkal elfoglalandó terület összesen 14 800 kat. hold. Ha a homokos szántóterületet 420 ezer kat. holdnak vesszük, az erdősávok által elfoglalandó terület 33 600 kat. hold. Ez a szám első hallásra nagynak tűnik, hiszen összesen 44 800 kat. hold. Azonban közelebbről vizsgálva gazdasági kihatásait, közvetlenül és közvetve a mezőgazdasági termelés alól kivont területek termés kiesését semlegesíti, sőt többlet-termést, illetve többlet-jövedelmet biztosít. Ugyanis az e téren szerzett tapasztalatok az egész világon, de nálunk Magyarországon is, minden kétséget kizáróan bizonyítják, hogy a mezővédő erdősávok és fasorok mikroklima-javító hatásának eredményeként jelentős termés-eredmény növekedés érhető el. E téren igen gazdag tapasztalatokkal rendelkeznek a Szovjetunióban. A mezővédő erdősávok effektív hatására a védett területen a gabonafélék termése 20—30%-kal, a zöldségfélések termése 50—70%-kal, a vetett szalastakarmányok termése 100—200%-kal nő. Ezek az adatok a Szovjetunió egész területén 1933—1949 években végzett termés-eredmény mérések átlagszámai. Megállapítást nyert, hogy a mezővédő erdősávok kedvező hatása különösen érvényesül a csapadékszegény, száraz években. (Szpravocsnyik Agroleszomelioratora 1955.)

Ugyanis az erdősávok nem csak meggátolják a homokverést, de a védett területeken csökkentik a szél sebességét és a szél sebességének csökkentésével arányosan a párologtatást, — ezzel egyidejűleg növekszik a levegő relatív páratartalma is, — ami alapjául szolgál a terménynövekedésnek. Tehát a mezőgazda-

sági termelés alól kivont 5⁰/₀-nyi terület célszerű erdősítésével 20—30%-os terméshövelkedés érhető el. A kérdés nagyságrendjének megítéléséhez elégséges megemlítenem, hogy ez termelési értékben több, mint fél milliárd forintot jelent. Ezenkívül az erdősávok által elfoglalt terület a termelőszövetkezeteknek a faanyag természetesen keresztül 500—1200 Ft tiszta jövedelmet biztosít holdanként és biztosítja a közös gazdaságok faanyag szükségletét.

A mezőgazdasági termelésre gyakorolt kedvező hatásuk mellett megyénk erdei mind több és több faanyagot szolgáltatnak. *Megyénk erdősültsége a felszabadulás előtti 7⁰/₀-ról napjainkig 12⁰/₀-ra növekedett, tehát közel kétszeresére. Még meggyőzőbbé válik ez az emelkedés, ha a százalékot számokkal töltjük ki. Az erdőtelepítést megyénkben 1947-ben kezdtük meg és az elmúlt 14 évben 23 350 ha erdőt telepítettünk és 4730 ha-t újítottunk fel. Erdőtelepítésre a fenti időszak alatt megyénkben mai árszinten, több mint 350 millió forintot fordított szocialista államunk.*

Ennek a nagy munkának már megmutatkoznak eredményei, mert a felszabadulás után telepített erdők növedéke a második 3-éves terv időszaka alatt 20 000 m³-rel növelte az évente kitermelhető faanyag mennyiségét és a második 5-éves tervidőszak végére további 45 000 m³-es növekedést tervezünk. 1965-re a kitermelhető faanyag megyénkben 170 ezer m³ lesz. Azt hiszem, ez elég bizonyíték, hogy az erdőtelepítésre fordított sok millió forint gyümölcsöző beruházás, amely már most is komoly mértékben térül meg népgazdaságunknak és a megtérülés mértéke az elkövetkező években még növekedni fog.

A következő évekre tennivalóinkat alapvetően megszabja a megyei párttervezlet határozata, amely — mint már az előzőekben említettem, — megyénk területére évente 4000—5000 kat. hold telepítését írja elő. A megyei párttervezletnek ezt a határozatát az elmúlt években, csak a Kiskunsági Áll. Erdőgazdaság területét tekintve túlteljesítettük. A határozat végrehajtásához megyei vezető szerveink a végbement tagosítás során 8000 ha területet biztosítottak. A folyamatban levő második 5-éves terv időszaka alatt üzemi területen 10 000 ha-t terveztünk telepíteni, a fásítási hitelkeret terhére 3000 ha-t, 350 millió forintos költséggel.

Erdőgazdaságainkra váró legégetőbb problémák egyike, s alapvetően befolyásolja a nagy munka sikerét, a fenyő — elsősorban az erdeifenyő csemete megfelelő mennyiségben történő nevelésének, illetve a nevelés előfeltételeinek biztosítása. A nevelés technológiája ismert és csak öntözéssel, öntözőberendezések létesítésével tehető biztonságossá.

Komoly feladatot ró megyénk erdészeti szakembereire a nyártelepítési program végrehajtása. A nyárfa csak tápanyagban gazdag, jó vízháztartású homoktalajokon természetesen sikeresen, így a feladat nagyobb részét az erdőn kívüli fásításnak kell megoldania. Ismeretes, hogy erdőgazdasági kezelésbe csak mezőgazdasági művelésre alkalmatlan területek kerültek, s így a nyár üzemi területeinken a Duna ártere kivételével, csak kisebb foltokban és elegyként telepíthető. Szélesesen alkalmazható azonban a mezővédő erdősávok és fasorok telepítésénél.

A nyár telepítés lehetőségeinek kiszélesítésében igen jelentős, dr. Balassa Gyula miniszterhelyettes elvtárs által 3 évvel ezelőtt javasolt mélyültetéssel és mezőgazdasági köztessel történő nyártermesztés. A Pó folyó deltájának homokvidékén 15 évvel ezelőtt tapasztalták, hogy homokbucka tetején nyárkarókból készített kerítés néhány oszlopa, amelyet mélyen a homokba ástak le, megeredt és növekedésnek indult. A növekedésnek indult oszlopok évről évre mind intenzívebben fejlődtek. E jelenség okát kutatva megállapították, hogy a mélyen földbe ástott oszlopok, a talajvízszintet elérve, vízellátás szempontjából a nyár

fejlődésének optimális lehetőségét biztosították. Több kísérletet folytattak a nyár mélyültetés üzemi módszereinek kidolgozására, és a kísérletek eredményeképpen igen kedvező következtetéseket vontak le.

A módszer értékelésére erdőgazdaságunk nyárjasi erdészetének területén 3 évvel ezelőtt 6 ha-on telepítettünk nyárat mélyültetéssel és a kezdeti sikerek alapján az elmúlt évben megyénkben a homoki járásokban 300 holdon vezettük be gyakorlati alkalmazását, valamint a dunavecsei járásban közismert ültetési móddal, de tág hálózatban 100 kat. holdon. Olasz tapasztalatok alapján az első 8 évben a nyár ültetvény a mezőgazdasági termelést jelentősen nem befolyásolja, 8 év után 2—3 éven keresztül árnytűrő takarmánynövényt természetnek köztesként, majd 11—14 éves korára kitermelésre kerül. Ezzel a módszerrel kat. holdanként 60—100 m³ faanyag termelhető. 80 m³-es kat. holdankénti fatömeget véve alapul, évente 2800,— Ft tiszta jövedelmet biztosít a köztes nyár termesztés.

Egy másik, szintén a nyártelepítési lehetőség növelését, de egyúttal nem kisebb jelentőséggel a szélerozió elleni védelmet szolgáló gondolatot is meg kell vitatni. A homokhát nyugati szélén Fülöpszállás, Sükösd vonalában 40—50 m széles állami erdősávot kellene telepíteni, amely a Duna felől (a legveszélyesebb szélirányból érkező) szelet megtörné és ezen a területen — mivel a csökutas öntözés megvalósítható — lehetséges lenne az *öntözéses nyárfatermesztés*. Az erdősáv telepítésével megjavíthatnánk a homokhátság szélviszonyait, s jelentősen növelhetnénk a nyárfaanyag termesztését megyénkben.

A ránk váró hatalmas feladatok megoldásában igen nagy segítséget adnak megyénk KISZ fiataljai. Ezt bizonyítja az is, hogy az elmúlt évben elnyerték a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának vándorzászlaját. Nagyon szeretnénk, és meg is van rá minden reményünk, hogy ez évben is megtartják az országos első helyüket. Az elmúlt évben *megyénk KISZ fiataljai 1128 ha erdőt telepítettek*. A Kommunista Ifjúsági Szövetség erdőtelepítést elősegítő társadalmi összefogása ma már megyénkben terveink készítésénél beépíthető tényezővé vált. A KISZ Megyebizottsága a fásítást nem kampányfeladatként kezeli és kapcsolatunk állandó. Nem csak a csemeteültetésnél kapunk segítséget, de a fiatal fásítások, csemetekertek ápolásánál is. Már 3 éven keresztül megyénk ritkán lakott területein szerveztünk nyári szünidő alatt önkéntes KISZ munkatáborokat, ahol csak ezúton lehetett megoldani a fiatal erdősítések ápolásának időbeni elvégzését. Nagyon sok az olyan KISZ fiatal, akivel 2—3 éven keresztül is találkozunk. Ezeknek a KISZ táboroknak munkáját nem lehet csak az általuk megkapált területek nagyságával mérni, mert megismerkedtek az erdővel, tudják, hogy az erdő nem magától nő, hanem míg a csemetek fákká lesznek, sok veríték csurog le munkásaink homlokáról. Ezek a fiatalok, ha felnőnek, az erdőben nemcsak a fákat látják majd, hanem a mögöttük levő munkát is.

A másik igen nagy jelentőségű kezdeményezés, amely a kecskeméti Katona József Gimnázium vezetősége részéről indult el, az *erdészeti politechnikai oktatás bevezetése*. Ma már a Katona József Gimnázium 2 osztályában tanítanak erdészetet politechnikai oktatásként. Reméljük, hogy a 2 osztályban tanuló fiatalok közül találkozunk majd évek múlva is, mint erdészekkel, erdőmérnökökkel, de ha nem is lesznek erdészek, az erdő szeretetéről, az erdei munkáról kialakított helyes nézetükkel lelkes támogatói lesznek e fontos ügynek.

A fiataloknak a fásításban és azok ápolásában elért sikereit csak kezdeti lépésnek tekintjük és még nagyon sok tennivaló vár ránk. A továbbiakban ki kívánjuk szélesíteni az együttműködést az erdőnek, a fásításoknak, mint társadalmi tulajdonnak a védelmére, a legeltetés okozta károk csökkentésére, a

megyénkben divatosá vált nyárfa csonkolás, engedély nélküli fakitermelés megszüntetésére.

Megyénkben az utóbbi években az „aranyhomok” hasznosítása jegyében — a homokhasznosítás minden területén — megfigyelhető óriási erőfeszítések belátható időn belül a szocializmust építő országunk legvirágzóbb, leggazdagabb táját hozzák létre. Az erdőterületek növelése, valamint az erdőgazdálkodás fejlesztésében elért sikereink elsődleges záloga a Magyar Szocialista Munkáspárt Megyei Bizottságának segítsége és elvtársi támogatása, amelyre munkánk során mindig számíthatunk. Az erdősítés és fásítás ügye jelentőségének megfelelő helyre került, nem kell fontosságát hangoztatni, egyenrangú művelési ágként kezelik a szőlő-gyümölcs és növénytermesztés mellett. Minden lehetőségünk megvan és csak a mi munkánkon múlik, hogy megvalósítsuk haladó szellemű tudósaink és kiváló erdészeink több mint egy évszázados álmát és megfűezzük a „homokveszedelmet” s egyben országunk legszebb homoki erdőkulturáját hozzuk létre.

Gondolatok egy korainyár sarjerdő elemzésekor

PALOTÁS FERENC

A cellulózfa és rostfa felhasználás terén várható rohamos emelkedés indoklta tette a rövid vágáskorú, vékony választékot és nagy tömeget adó állományok nevelésének gondolatát. Állományvizsgálataim során talákoztam a továbbiakban ismertetésre kerülő korainyár sarjerdővel, melynek jelenlegi állapota — elsősorban fahozama — a nagy-tömegű vékonyfatermelés nézőpontjából érdekes adatokat szolgáltat. Felvett adataimat annak elismerésével kívánom közzétenni, hogy adott viszonyok között a plantázsszerű, illetve kultúr nyárfatermesztés biztosítja a legnagyobb törzsenkénti tömegnövedéket. Erdőgazdálkodásunk egyes még megoldatlan kérdéseinek ismeretében, továbbá a nyártelepítés-renyárnevelésre rendelkezésre álló területek figyelembevételével számolnunk kell azzal, hogy erdőgazdasági vonatkozásban még hosszabb ideig a szilvikulturális nyártermelés fog döntő szerepet betölteni és az inkább már agrikulturális jellegű plantázsművelés csak egyes helyekre korlátozódik. Témám talán sokak szerint visszafejlődést jelent a szálerdő üzem módhoz viszonyítva, de a faipar igényének, az alsódunaártéri erdőgazdálkodás adottságainak, továbbá az ártér szinte kimeríthatetlen termőtalajának szemszögéből ítélve a gondolatot mégis figyelemreméltónak tartom.

Sarjerdeink fatermőképességének kérdésével legutóbb *Sali Emil* (Az Erdő V. évf. 2. sz.) foglalkozott. Megállapítása szerint a nemesnyárak viszonylatában a sarjak kezdettől fogva alacsonyabb fatömeget adnak, mint a száleredetű állományok. Adatait üzemtervi fafajstatisztikákból állította össze. Helyszíni felvételeim ezen átlagos adattól eltérőek, így érdemesnek tartom azokat megismertetni és azon keresztül a kutatómunka kiszélesítésének gondolatát, annak problémáit felvetni.

A feldolgozott terület a Baja III. 71/a jelű erdőrész. Területe: 1,37 hektár. Fafaj: korainyár 90%, fehérfűz 10%. Származása: tuskósarj. Kora: az 1961. évi tenyészeti év végén üzemterv szerint 15 év, évgyűrűk számlálása szerint a tényleges kora: 16 év. A jó vízgazdálkodású öntéstalaja és egyéb termőhelyi viszonyai nemesnyár telepítésre kedvezőek. A területet a háború utáni kialakulatlan